

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО, АГРАРНЕ ПРАВО, ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

УДК 349.422.2:346.27

В. М. Масін

кандидат юридичних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра цивільно-правових дисциплін
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

В статті визначаються проблемні напрями законодавчого забезпечення розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні; акцентується увага на пріоритетах державної підтримки вітчизняної сільськогосподарської обслуговуючої кооперації; досліджується зміст нормативних актів у сфері регулювання правового статусу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

З метою державної підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та чіткого визначення й закріплення на законодавчому рівні їх неприбуткового статусу автор вважає вкрай необхідним прийняття Верховною Радою Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів». З цією метою пропонується внесення змін до низки законодавчих актів України.

Ключові слова: сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, непідприємницьке товариство, некомерційне господарювання, неприбутковий статус.

Важливим напрямом розбудови аграрного сектору економіки є розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (далі — СОК). Проте на сьогодні за обсягами та якістю надання послуг вони не задовольняють зростаючих потреб виробників сільськогосподарської продукції та її споживачів. Адже понад 70 відсотків трудомісткої сільськогосподарської продукції повсякденного споживання — картоплі, інших овочів, фруктів, молока та м'яса виробляється в особистих селянських і фермерських господарствах та фізичними особами-сільськогосподарськими товаровиробниками, які не мають постійно діючих каналів реалізації такої продукції. Як

результат — значна частина вирощеної сільськогосподарської продукції, особливо у віддалених від приміської зони селах, згодуюється худобі або псується. Частина її потрапляє до кінцевих споживачів, але через посередників, чи продається селянами на стихійних ринках [1].

Вирішення зазначеного питання в Україні можливе за умови державної підтримки розвитку мережі СОК як важливого чинника підвищення конкурентоспроможності особистих селянських і фермерських господарств та фізичних осіб — сільськогосподарських товаровиробників, поліпшення їх соціально-економічного стану та розширення сфери їх самозайнятості.

Метою даної статті є всебічний теоретичний аналіз державної підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Серед сучасних наукових досліджень, присвячених аналізу правового становища сільськогосподарських кооперативів, важливо виділити праці таких українських учених, як Я. З. Гаєцька-Колотило, О. В. Гафурова, В. П. Жущман, В. М. Єрмоленко, І. І. Каракаш, В. А. Кодавбович, П. Ф. Кулинич, М. А. Мацько, В. В. Носік, Л. О. Панькова, О. О. Погрібний, Т. П. Проценко, А. І. Римарук, В. І. Семчик, О. М. Сонін, Н. І. Титова, В. Ю. Уркевич, В. І. Федорович, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга, В. В. Янчук, В. З. Янчук та інші.

Держава всіляко сприяє процесу розвитку кооперації. Так, Кабінетом Міністрів України розроблена та затверджена відповідною постановою від 12 грудня 2002 року № 1858 Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, яка спрямована на розробку системного підходу до розбудови кооперативного руху у сільській місцевості, визначення напрямів і пріоритетів його державної підтримки [2]. А 3 червня 2009 року Уряд своєю постановою № 557 затверджує Державну цільову економічну програму підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року [1]¹.

Систему спеціального (кооперативного), зокрема аграрно-кооперативного, законодавства України на сьогодні складають три основні нормативно-правові акти — закони України: «Про кооперацію» [3], «Про сільськогосподарську кооперацію» [4] та «Про споживчу кооперацію» [5].

Під сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами у світовій практиці прийнято розуміти такі кооперативи, які створені сільськогосподарськими товаровиробниками для спільного обслуговування виробничих потреб своїх господарств на всіх етапах виробничого циклу — від постачання засобів виробництва до збуту сільськогосподарської продукції, включаючи її переробку, агросервіс, взаємне кредитування, страхування, надання консультаційних послуг тощо — з метою підвищення рівня їх доходів.

Характерною рисою цих кооперативів є те, що їх засновниками і членами виступають самі товаровиробники, які при цьому не втрачають своєї економічної самостійності. Як зазначав О. В. Чаянов, кооператив (мається на увазі, згідно сучасної термінології, обслуговуючий) — це перш за

¹ Постанова втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України № 704 від 22.06.2011.

все об'єднання (союз) господарств, але господарства, які входять до цього об'єднання не знищуються, а й надалі залишаються дрібними трудовими господарствами. Сільськогосподарський кооператив є доповненням до самостійного селянського господарства, обслуговує його і без такого господарства не має сенсу [6, с. 8–9].

Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» визначив СОК як кооператив, створений для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності.

З огляду на поняття «сільськогосподарський обслуговуючий кооператив», яке дається в Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію», можна виділити такі його ознаки:

1) засновниками і членами кооперативу можуть бути фізичні і юридичні особи — сільськогосподарські товаровиробники. Цим обслуговуючий кооператив істотно відрізняється від сільськогосподарського виробничого кооперативу;

2) обов'язкова участь членів у господарській діяльності кооперативу. При цьому члени кооперативу беруть участь у його господарській діяльності в обсязі, що становить більшу частину річного обороту діяльності, яка кооперується.

Участь у господарській діяльності кооперативу — це найголовніше право і одночасно найголовніший обов'язок члена кооперативу. Користуючись послугами свого підприємства, клієнти-власники тим самим забезпечують його економічну стабільність, оскільки збільшення обсягів операцій кооперативу знижує постійні витрати на одиницю послуг, а значить робить їх дешевшими [7, С. 18, 24–25];

3) обов'язок кооперативу проводити господарські операції переважно зі своїми членами. Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» встановлено обмеження надання послуг не членам в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу;

4) отримання прибутку не є основною метою їх діяльності. Таким чином, мета створення СОК передбачає його некомерційний характер і головну ознаку — неприбутковість. При цьому необхідно правильно розуміти це поняття. Статус неприбуткової організації, як зазначають П. Т. Саблук, Д. Я. Карич, Ю. С. Коваленко, стосується не ефективності роботи кооперативу, а розподілу коштів, які в некооперативних організаціях вважаються прибутком. Решта ознак підприємства, таких як участь у процесах обміну, використання найманої праці та її економічне заохочення, в кооперативах є незмінними [8, с. 8].

Сам термін «неприбутковість» (на відміну від терміна «безприбутковість», який означає, що суб'єкт господарювання ставить собі як основну мету отримання прибутків, однак в силу об'єктивно-суб'єктивних факторів не може їх отримати), не означає відмови від отримання прибутку, чи швидше доходу, оскільки кооперативи повинні бути не лише рентабельними, але і конкурентноздатними в умовах ринкової економіки. Як обґрунтовано пише Т. Є. Абова, в кооперативах прибуток не є самоціллю, а

способом досягнення іншої мети — задоволення потреб перш за все членів кооперативу [9, с. 64]. При цьому отримання прибутку для СОК є не менш важливим, ніж для виробничих кооперативів, оскільки прибуток — джерело поповнення майна та інших потреб кооперативу, який дозволяє забезпечити добробут членів кооперативу, задоволення їх потреб, заради яких вони і об'єдналися в кооператив.

СОК досягає мети свого створення шляхом здійснення господарської, у тому числі підприємницької, діяльності. Це, наприклад, заготовельна, переробна, збутова та інша діяльність. Проте в обслуговуючих кооперативах ця діяльність, на відміну від виробничих кооперативів, здійснюється не безпосередньо членами кооперативу, а, як правило, найманими працівниками. На жаль, Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» по суті виключає можливість ведення СОК підприємницької діяльності як основної. Ця ж тенденція спостерігається й у Цивільному [10] та Господарському [11] кодексах України.

Мета діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта може характеризувати виключно наявність або відсутність основного — одержання прибутку від основної діяльності. За цією ознакою діяльність всіх суб'єктів господарювання поділяється наступним чином [12, с. 43].

Зокрема, Господарський кодекс України вказує на існування комерційної діяльності (підприємництва) та, відповідно, некомерційного господарювання. Водночас Цивільний кодекс вказує на існування підприємницьких товариств та непідприємницьких. Тому є нагальна потреба уніфікації понятійного апарату цих нормативних актів, приведення до єдиної назви таких тотожних понять як «непідприємницький» та «некомерційний».

Так, стаття 85 Цивільного кодексу визначає поняття непідприємницьких товариств як товариств, які не мають на меті отримання прибутку для його наступного розподілу між учасниками. Тобто для непідприємницьких або некомерційних суб'єктів отримання прибутку не є основною метою. Він не розподіляється між учасниками таких підприємств, але при цьому може бути використаний на розвиток власної бази суб'єкта.

Вважаємо, що надання СОК послуг своїм членам та створення умов для реалізації ними своїх статутних цілей не можна вважати підприємницькою діяльністю, оскільки СОК не займається комерційним посередництвом та не має на меті отримання прибутку. Підприємництво згідно статті 42 Господарського кодексу — це вид господарської діяльності, що здійснюється з метою досягнення економічних та соціальних результатів та одержання прибутку. Доходи ж, які одержує СОК внаслідок здійснення своєї діяльності, не є прибутком та спрямовуються виключно на розвиток власної бази (утримання приміщення, обладнання, транспорт, тощо).

У літературі набула поширення думка стосовно розуміння під метою отримання прибутку не безпосередньо намір учасників компанії збагатитися шляхом розподілу отриманого прибутку, а прагнення уникнути збитків та ефективно здійснювати економічну діяльність [13, с. 17].

Стаття 86 Цивільного кодексу України уточнює, що ці товариства можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку

діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, з якою вони були створені та сприяє її досягненню. Тобто, головна відмінність між підприємницькими товариствами та непідприємницькими полягає у свободі розпорядження отриманим прибутком між учасниками. Положення вищезазначених норм цивільного законодавства дозволяють застосувати поняття непідприємницького товариства для визначення правового статусу СОК.

Якщо до прийняття Цивільного кодексу України неприбутковий статус СОК не мав однозначного тлумачення, оскільки не існувало в цивільному законодавстві визначення неприбуткових організацій, створених у вигляді товариств, то нині існують всі підстави для визначення СОК як непідприємницького товариства. При цьому слід врахувати, що некомерційні юридичні особи завдяки безпосередньому впливу мети їх діяльності на правове становище згідно з законодавством мають певні особливості при оподаткуванні.

Визначення неприбуткового статусу повинно відбуватися одночасно з відповідними змінами податкового законодавства щодо оподаткування діяльності СОК.

Стаття 33 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» вказує, що оподаткування кооперативу (об'єднання) здійснюється відповідно до податкового законодавства.

Так, згідно зі ст. 34 Закону кооператив (об'єднання) веде бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, складає статистичну інформацію та адміністративні дані у порядку, встановленому законодавством. Відповідальність за правильність обчислення та своєчасність сплати податків покладається на керівників та службових осіб кооперативу.

Виходячи з того, що статус СОК не відображено в повному обсязі в нормативних актах, природно, що, як платники податків, СОК не відокремлюються взагалі. До загальних проблем у сфері оподаткування діяльності СОК слід віднести, по-перше, необхідність законодавчого закріплення базових понятійних категорій.

По-друге, не менш важливим, на нашу думку, є усунення тенденції перенасичення, зокрема Податкового кодексу України (далі — ПК) [14], термінами загальноекономічного значення та відсутності чіткого трактування понять, що необхідні для розуміння реальних правовідносин, які виникають у сфері оподаткування. Це, наприклад, стосується проблем закріплення неприбуткового статусу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Статтею 157 Податкового Кодексу визначаються умови оподаткування неприбуткових установ та організацій, а також надається їх перелік.

Так, у пункті 1.121 статті 14 ПК визначено, що неприбутковими визнаються підприємства, установи та організації, основною метою діяльності яких є не одержання прибутку, а провадження благодійної діяльності та меценатства і іншої діяльності, передбаченої законодавством.

До неприбуткових Кодекс відносить ті установи та організації, які внесені до Реєстру неприбуткових організацій та установ (частина 1 статті

157 ПК). Нажаль, СОК не включено до переліку неприбуткових установ та організацій (пункти «а» — «є» ч. 1 ст. 157 ПК). До того ж, Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій, затверджене наказом Державної податкової адміністрації України від 24.01.2011 № 37 (zareestrowano в Міністерстві юстиції України 9 лютого 2011 р. за № 161/18899), також не виокремлює СОК як платників податків з неприбутковим статусом при визначенні ознаки неприбуткової в пункті 5 документу [15].

Нечітке положення ст. 2 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» про те, що СОК «не ставлять за мету отримання прибутку», стало причиною виникнення численних проблем, пов'язаних із створенням та господарською діяльністю таких кооперативів, зокрема оподаткуванням їх діяльності.

Для забезпечення своєї статутної діяльності сільськогосподарський обслуговуючий кооператив у порядку, передбаченому його статутом, формує пайовий, резервний, неподільний, спеціальний та інші фонди.

Пай кожного члена кооперативу формується за рахунок разового внеску або часток протягом певного періоду. Пай може вноситись майновими внесками, які оцінюються й обліковуються у грошовій формі. Розмір паю члена кооперативу залежить від фактичного його внеску до пайового фонду. Паї є персоніфікованими й у сумі визначають загальну частку кожного члена СОК у майні кооперативу. Відповідно до вимог Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» у разі виходу або виключення з кооперативу фізична чи юридична особа має право на одержання своєї загальної частки натурою, грошми або (за бажанням) цінними паперами відповідно до їх вартості на момент виходу. Строк та інші умови одержання членом кооперативу своєї загальної частки встановлюються статутом кооперативу, при цьому, згідно ст. 25 Закону, строк одержання зазначеної частки не може перевищувати двох років, а відлік його розпочинається з 1 січня року, що настає з моменту виходу або виключення з кооперативу. Право власності членів кооперативу — фізичних осіб на свою загальну частку є спадковим, тобто успадковується. Отже, пай є власністю члена кооперативу.

Таким чином, відповідно до п. 4 ст. 38 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» між членами кооперативу у разі його ліквідації розподіляється майно, яке входить до всіх фондів, крім неподільного фонду, до якого пайові внески членів кооперативу не включаються. Також згідно з ч. 7 ст. 29 Закону України «Про кооперацію» в разі ліквідації кооперативу майно неподільного фонду не підлягає поділу між його членами і передається за рішенням ліквідаційної комісії іншій (іншим) кооперативній організації (кооперативним організаціям). При цьому у рішенні повинні бути визначені напрями використання зазначеного майна. Відповідно, правовий режим майна неподільного фонду СОК, який не підлягає поділу між членами кооперативу, відповідає вимогам п. 13 ст. 157 ПК, де зазначено, що «У разі ліквідації неприбуткової організації її активи повинні бути передані одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду або зараховані до доходу бюджету, якщо інше

не передбачено законом, що регулює діяльність відповідної неприбуткової організації» [14].

Підсумовуючи сказане, можна зазначити, що порядок ліквідації сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, визначений п. 4 ст. 38 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» жодним чином не входить у суперечність з вимогами податкового законодавства щодо подальшої долі майна кооперативу, який ліквідується, а також в повній мірі відповідає особливостям правового статусу сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу як неприбуткової організації.

Оподаткування прибутку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на загальних підставах та регулювання цього питання на рівні роз'яснень та листів спричиняє невідповідність процедури оподаткування правовому статусу останніх. Особливо негативно цей чинник впливає на діяльність саме СОК [16, с. 128–129].

Слід зазначити, що чіткому визначенню неприбуткового статусу СОК повинно сприяти вирішення питання щодо організаційно-правової форми таких підприємств. Цивільний кодекс України не дає визначення поняття «організаційно-правової форми», натомість зазначає, що юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом (ст. 83 ЦК). Тим самим виникає необхідність уточнення цих положень у нормах інших галузей права, зокрема аграрного.

У ст. 53 Господарського кодексу зазначається, що некомерційна господарська діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання на основі права власності або права оперативного управління в організаційних формах, які визначаються власником або відповідним органом управління чи органом місцевого самоврядування з урахуванням вимог, передбачених даним Кодексом та іншими законами. Тобто власнику або уповноваженій особі надається право обирати в межах закону організаційно-правову форму.

Після прийняття Закону «Про сільськогосподарську кооперацію» СОК створювалися хаотично та схожі були не на класичні кооперативи, а на об'єднання посередників. Здебільшого такі кооперативи утворювалися у формі об'єднань юридичних осіб, але після внесення змін та доповнень щодо неприбуткового характеру діяльності СОК їх організаційно-правову форму було змінено у зв'язку з тим, що засновники позбавилися права отримувати дивіденди. Підтвердженням мети створення СОК для задоволення власних потреб її членів є положення ст. 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», згідно з якою членами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу можуть бути лише фізичні та юридичні особи, що є сільськогосподарськими товаровиробниками. Сільськогосподарські виробничі кооперативи, фермерські господарства та господарські товариства, в свою чергу, створюються та здійснюють свою діяльність з метою отримання прибутку та мають особливий порядок вступу і виходу зі складу відповідної юридичної особи. Отже, членство у СОК розглядається як відмінне від членства або участі в інших аграрних формуваннях. Так, для включення у склад акціонерного товариства необхідно здійснити

купівлю-продаж акції та відповідно зареєструвати договір, а задля вступу до складу засновників товариства з обмеженою відповідальністю необхідно реєструвати зміни до установчих документів такого товариства.

Виходячи з того, що СОК можуть розглядатися як об'єднання юридичних та фізичних осіб, організаційно-правову форму таких кооперативів можна визначити, як непідприємницьке товариство. Стаття 83 ЦК вказує, що товариство, як організаційно-правова форма юридичної особи, це — організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників). Виходячи з вищезазначеного, на нашу думку, при визначенні правового статусу СОК необхідно внести відповідні доповнення до Господарського кодексу України: 1) визначення та характеристику правового статусу виробничих та споживчих кооперативів виключити з глави 10 «Підприємства колективної власності» та включити до змісту глави 11 «Приватні підприємства. Інші види підприємств»; 2) у главі 11 дати також визначення та характеристику правового статусу обслуговуючих кооперативів, зокрема СОК, кредитних спілок та житлово-будівельних кооперативів.

СОК також створює умови для виявлення попиту і пропозиції на товари, товарних цін, вивчення, упорядкування і полегшення товарообігу та пов'язаних з ним торговельних операцій. Таке визначення може бути закріплено в окремому нормативному акті, як Закон «Про сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи», який би врегулював відносини, що виникають у сфері діяльності СОК, та необхідність прийняття якого є нагальною потребою у зв'язку з формуванням аграрного ринку.

Необхідно відзначити, що існують певні особливості кооперативного землекористування. Вони не враховані чинним Земельним кодексом [17], але у ч. 4 статті 22 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» прямо зазначається, що земельні відносини в кооперативі регулюються Земельним кодексом України та законами України. Враховуючи вищезазначене, ми підтримуємо позицію Я. З. Гаецької-Колотило щодо необхідності закріплення у Земельному кодексі норм, які б врегулювали особливості формування земель сільськогосподарських кооперативів [18, с. 62]. Слід зазначити, що відносини, які виникають в процесі внесення членами сільськогосподарського кооперативу земельних пайових внесків, використання кооперативом земельних ділянок переданих як пайовий внесок під час знаходження члена у його складі, а також у процесі здійснення процедури отримання земельної ділянки у розмірі земельного паю, у разі припинення членства у СГК мають істотну специфіку і складність, але Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» не врегульовані.

З метою державної підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та чіткого визначення й закріплення на законодавчому рівні їх неприбуткового статусу вважаємо вкрай необхідним прийняття Верховною Радою Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів». З цією метою пропонуємо внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. У Цивільному кодексі України:

статтю 86 Кодексу викласти у такій редакції:

«1. Непідприємницькі товариства (сільськогосподарські обслуговуючі, споживчі та житлово-будівельні кооперативи, кредитні спілки, об'єднання громадян тощо) та установи можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню».

2. У Господарському кодексі України:

частину 1 статті 52 Кодексу викласти у такій редакції:

«1. Некомерційне господарювання — це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (сільськогосподарські обслуговуючі, споживчі та житлово-будівельні кооперативи, кредитні спілки, об'єднання громадян тощо), спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку».

3. У Податковому кодексі України:

1) пункт 39.10 статті 39 викласти у такій редакції:

«39.10. У разі якщо ціни на товари (роботи, послуги) підлягають державному регулюванню згідно із законодавством, звичайною вважається ціна, встановлена відповідно до принципів такого регулювання. Це положення не поширюється на встановлення мінімальної ціни продажу або індикативної ціни. У цьому разі звичайною є ринкова ціна, але не нижче встановленої мінімальної ціни продажу або індикативної ціни. У разі, якщо сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, який утворено шляхом об'єднання осіб, що ведуть особисте селянське господарство та/або фермерськими господарствами, здійснює послуги виключно членам кооперативу, то звичайною вважається ціна, встановлена на рівні планової собівартості на такі послуги»;

2) назву статті 157 після слова «неприбуткових» доповнити словом «підприємств»;

3) пункт 157.1 статті 157 Кодексу доповнити підпунктом «ж»:

«ж) сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами, створеними в порядку, визначеному законом, для надання послуг переважно членам кооперативу виключно з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності та задоволення інших потреб, а також захисту їх інтересів»;

4) статтю 157 Кодексу доповнити пунктом 9¹:

«9¹. Від оподаткування звільняються доходи неприбуткових підприємств, визначених у підпункті «ж» пункту 157.1 цієї статті, отримані у вигляді:

вступних та пайових внесків;

коштів або майна, які надходять таким неприбутковим підприємствам від провадження їх основної діяльності та у вигляді пасивних доходів;

коштів або майна, отриманих від надання послуг відповідно до статуту іншим особам в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу»;

5) пункт 157.10 статті 157 Кодексу доповнити абзацом сьомим:

«Майно неподільного фонду неприбуткових підприємств, визначених у підпункті «ж» пункту 157.1 цієї статті не підлягає поділу між його членами і у разі ліквідації повинно бути передано одному або кільком неприбутковим підприємствам відповідного виду або зараховано до доходу бюджету».

4. У Земельному кодексі України:

1) статтю 34 доповнити частиною 3 такого змісту:

«3. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи можуть орендувати земельні ділянки для сінокосіння і випасання худоби»;

2) частину 2 статті 134 доповнити абзацом 22 такого змісту:

«надання земельних ділянок в оренду сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам для сінокосіння і випасання худоби»;

3) відповідно абзац 22 пункту 2 статті 134 вважати абзацом 23.

5. У Законі України «Про кооперацію»:

1) статтю 2 доповнити абзацом 6:

«сільськогосподарський обслуговуючий кооператив є непідприємницькою юридичною особою, створеною шляхом добровільного об'єднання фізичних та/або юридичних осіб (сільськогосподарських товаровиробників), для надання послуг переважно членам кооперативу з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності та задоволення інших потреб, а також захисту їх інтересів»;

2) абзац 2 статті 6 викласти у такій редакції:

«Відповідно до завдань та характеру діяльності кооперативи поділяються на такі типи: виробничі, обслуговуючі та споживчі. За напрямками діяльності кооперативи можуть бути сільськогосподарськими, житлово-будівельними, садово-городніми, гаражними, торговельно-закупівельними, транспортними, освітніми, туристичними, медичними тощо»;

6. У Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію»:

1) абзац п'ятий статті 1 викласти у такій редакції:

«сільськогосподарський обслуговуючий кооператив є непідприємницькою юридичною особою, створеною шляхом добровільного об'єднання фізичних та/або юридичних осіб (сільськогосподарських товаровиробників), для надання послуг переважно членам кооперативу з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності та задоволення інших потреб, а також захисту їх інтересів»;

2) абзац третьої частини третьої статті 2 викласти у такій редакції:

«Обслуговуючий кооператив є неприбутковим підприємством»;

3) статтю 8 Закону викласти у такій редакції:

«1. Членами виробничого кооперативу можуть бути тільки фізичні особи, які визнають статут і дотримуються його вимог та беруть обов'язкову

трудова участь у діяльності кооперативу відповідно до статті 3 цього Закону.

2. Членами обслуговуючого кооперативу можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, що є сільськогосподарськими товаровиробниками, визнають статут і дотримуються його вимог, користуються послугами, формують фонди та беруть обов'язкову участь у господарській діяльності кооперативу відповідно до статті 3 цього Закону.

3. Членами кооперативу можуть бути фізичні особи, які досягли 16-річного віку і виявили бажання брати участь у діяльності кооперативу.

4. Фізичні або юридичні особи можуть бути членами кількох обслуговуючих кооперативів, різних за напрямками діяльності»;

4) доповнити статтею 32¹ такого змісту:

«Стаття 32¹. Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів

1. Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів здійснюється відповідно до державних цільових та регіональних програм за рахунок державного і місцевих бюджетів у порядку, встановленому законом.

2. Кабінет Міністрів України відповідно до державних цільових програм передбачає щороку під час підготовки проекту державного бюджету України кошти для підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

3. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до регіональних програм передбачають щороку під час підготовки проектів місцевих бюджетів кошти для підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

5) статтю 38, після частини 5 доповнити частиною 6:

«6. Майно неподільного фонду сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу не підлягає поділу між його членами і у разі ліквідації передається іншому (іншим) кооперативному підприємству (кооперативним підприємствам), яке має статус неприбуткового відповідно до вимог Податкового кодексу, або зараховано до доходу бюджету. У рішенні про передачу майна мають бути визначені напрями використання зазначеного майна»;

6) у зв'язку з цим частину 6 статті 38 Закону вважати частиною 7.

Література

1. Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року : постанова № 557 від 3 червня 2009 р. / Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Про затвердження Програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2003–2004 роки : постанова № 1858 від 12 грудня 2002 р. / Кабінет Міністрів України // Офіційний вісник України. — 2002. — № 51. — Ст. 2293.
3. Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.
4. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17 липня 1997 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 39. — Ст. 261.

5. Про споживчу кооперацію : Закон України від 10 квітня 1992 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 30. — Ст. 414.
6. Чаянов А. В. Краткий курс кооперации. — М. : Центральное товарищество «Кооперативное издательство», 1925. — 90 с.
7. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи : практ. посіб. / Р. Блок, В. В. Гончаренко, Н. А. Иванова та ін. — К. : Урожай, 2001. — 345 с.
8. Саблук П. Т. Витратно-ціновий аналіз в системі агромаркетингу / Саблук П. Т., Карич Д. Я., Коваленко Ю. — К. : [Віпол], 1996. — 136 с.
9. Абова Т. Е. Кооперативы как субъекты гражданского права // Субъекты гражданского права. — М., 2000. — С. 63–74.
10. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.
11. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18–22. — Ст. 144.
12. Панькова Л. О. Правове регулювання діяльності аграрних бірж в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Л. О. Панькова. — К., 2005. — 218 с.
13. Кучерявенко Н. П. Налоговое право : учебник / Н. П. Кучерявенко. — Х. : Консум, 1997. — 431 с.
14. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>
15. Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій: наказ ДПА від 24.01.2011 № 37 / Державна податкова адміністрація України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>
16. Масін В. М. Проблеми правового статусу сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, як неприбуткової організації / В. М. Масін // Південноукраїнський правничий часопис. — 2006. — № 4. — С. 128–129.
17. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3–4. — Ст. 27.
18. Гаєцька-Колотило Я. З. Організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Я. З. Гаєцька-Колотило — К., 2003. — 201 с.

В. Н. Масин

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра гражданско-правовых дисциплин
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

**ПРОБЛЕМЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОБСЛУЖИВАЮЩИХ КООПЕРАТИВОВ**

Резюме

В статье определяются проблемные направления законодательного обеспечения развития сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов в Украине. При этом, акцентируется внимание на приоритетах государственной поддержки отечественной сельскохозяйственной обслуживающей кооперации. Исследуется содержание нормативных актов в сфере регулирования правового статуса сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов.

В целях государственной поддержки развития сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов и четкого закрепления на законодательном уровне их неприбыльного статуса, автор считает крайне необходимым принятие Верховной Радой Закона Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно развития сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов». С этой целью предлагается внесение изменений в ряд законодательных актов Украины.

Ключевые слова: сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, государственная поддержка сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов, неприбыльное общество, некоммерческое хозяйство.

V. M. Masin

Odessa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Civil Law Disciplines
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

**THE LEGISLATIVE REGULATION OF STATE AID
THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SERVICE COOPERATIVES**

Summary

The article defined problem areas of legislative support development of agricultural service cooperatives in Ukraine. Thus, attention is focused on the priorities of government support of domestic agricultural service cooperatives. We study the content of regulations in the regulation of the legal status of agricultural service cooperatives.

In order to state support for agricultural service cooperatives, and a clear determination and fixation in the level of their non-profit status, the author considers crucial to the adoption of the Law of Ukraine «On Amending Certain Legislative Acts of Ukraine concerning the development of agricultural service cooperatives». To this end, we propose amendments to several legislative acts of Ukraine.

Key words: agricultural service cooperatives, state support of agricultural service cooperatives, non-commercial society, non-commercial entities, non-profit status.